

MAREK PRONIEWSKI*

Poziom, dynamika i zróżnicowanie rozwoju gospodarczego regionów Unii Europejskiej

Wstęp

Problematyka poziomu, dynamiki i zróżnicowań rozwoju regionów Unii Europejskiej, ich konkurencyjność i innowacyjność w aspekcie kreowania Strategii Europa 2020 i okresu programowania 2014–2020, nabierają nowego znaczenia. Polityka rozwoju regionalnego Unii Europejskiej obecnie w większym stopniu kreuje inwestycje pro wzrostowe i proinnowacyjne i gospodarkę opartą na wiedzy¹. Jako cel opracowania przyjęto ocenę zróżnicowań i dynamiki rozwoju gospodarczego 271 regionów UE na poziomie NUTS 2, opisanego za pomocą siedmiu zmiennych w przeliczeniu na jednego mieszkańca (zatrudnionego), czyli produktu krajowego brutto (PKB), wartości dodanej brutto, wartości dodanej brutto w rolnictwie i rybołówstwie, przemyśle, budownictwie, usługach oraz wydajności pracy (tabela 1).

Za pomocą metody k-średnich wyznaczono skupienia regionów europejskich w zakresie stopnia poziomu rozwoju gospodarczego. Dla poszczególnych wskaźników zilustrowano w formie mapek ich zróżnicowanie przestrzenne i dynamikę, charakteryzujące wybrane elementy gospodarki europejskiej przestrzeni regionalnej². W pracy wykorzystano własne wyniki obliczeń dokonane na podstawie danych statystycznych pochodzących z bazy Eurostatu.

* Dr hab. Marek Proniewski, prof. UwB – Katedra Polityki Ekonomicznej i Rozwoju Gospodarczego, Wydział Ekonomii i Zarządzania Uniwersytetu w Białymstoku.

Tabela 1. Zmienne diagnostyczne obszaru gospodarka

Symbol zmiennej	Nazwa zmiennej
G01	PKB w cenach bieżących mierzony parytetem siły nabywczej na 1 mieszkańca
G02	Wartość dodana brutto w cenach bieżących (euro na mieszkańca)
G03	Wartość dodana brutto w cenach bieżących w rolnictwie i rybołówstwie (euro na mieszkańca)
G04	Wartość dodana brutto w cenach bieżących w przemyśle (wyłączając budownictwo) (euro na mieszkańca)
G05	Wartość dodana brutto w cenach bieżących w budownictwie (euro na mieszkańca)
G06	Wartość dodana brutto w cenach bieżących w usługach (euro na mieszkańca)
G 07	Wydajność pracy w przemyśle i usługach

Źródło: opracowanie własne.

Poziom, zróżnicowanie i dynamika PKB regionów Unii Europejskiej

Jednym z kluczowych mierników pozwalających w sposób kompleksowy ujmować potencjał rozwojowy i zmiany zachodzące w gospodarce jest produkt krajowy brutto. Wyrażenie PKB w parytecie siły nabywczej (*Purchasing Power Standards* – PPS) oznacza ujęcie za pomocą wspólnej, umownej jednostki walutowej odzwierciedlającej realną siłę nabywczą waluty danego kraju w relacji do średniej umownej waluty porównywalnych krajów. Dzięki wyeliminowaniu różnic w poziomach cen pomiędzy państwami członkowskimi można dokonywać międzynarodowe porównania wartości PKB³.

Z danych przedstawionych w tabeli 2 wynika jednoznacznie, że poziom rozwoju gospodarczego w Unii Europejskiej mierzony wskaź-

- 1 W. M. Gaczek, *Gospodarka oparta na wiedzy w regionach europejskich*, „Studia” 2009, t. CXVIII.
- 2 Ze względu na ograniczone ramy artykułu, wybrano tylko przykładowe mapy charakteryzujące przestrzenne ujęcie analizowanych elementów rozwoju gospodarki regionów europejskich.
- 3 *Innowacyjność europejskiej przestrzeni regionalnej a dynamika rozwoju gospodarczego*, D. Strahl (red.), Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego, Wrocław 2010, s. 24.

nikiem PKB przypadającym na jednego mieszkańca jest silnie zróżnicowany. W 2010 roku najwyższy poziom tego wskaźnika, przekraczający niemal trzykrotnie średnią dla państw UE-27, zanotował Luksemburg (283). Dalsze pozycje zajęły Holandia (133), Irlandia (127), Austria (126), Dania (125) i Szwecja (123), które wypracowały PKB *per capita* według parytetu siły nabywczej na poziomie wyższym o 23% – 33% od średniej wyznaczonej dla UE-27. Z tabeli 2 wynika jednocześnie, że Luksemburczycy są ponad sześć razy bogatsi od najbiedniejszych członków Unii Europejskiej – Bułgarów.

Wszystkie państwa, które przystąpiły do UE w 2004 i 2007 roku zarejestrowały wskaźnik PKB na 1 mieszkańca poniżej średniej UE-27. Polski PKB na mieszkańca mierzony parytetem siły nabywczej wyniósł w 2010 roku 62% średniej unijnej. Wśród unijnych państw, które uplasowały się w rankingu niżej od Polski znalazły się jedynie Litwa, Łotwa, Rumunia i Bułgaria. Spośród państw UE-10, które razem z Polską przystąpiły do UE w 2004 roku najwyższe miejsce w rankingu zajął Cypr, ze wskaźnikiem PKB *per capita* na poziomie 98% średniej wyznaczonej dla UE-27.

W poszczególnych krajach najwyższe wartości wskaźników PKB na mieszkańca według parytetu siły nabywczej są notowane w stolicach państw członkowskich. W 2008 roku jedynie w 6 państwach członkowskich zidentyfikowano regiony na poziomie NUTS 2, które rozwijały się dynamiczniej, aniżeli stolice tych państw. Wyjątki od powyższej reguły stanowiły następujące regiony na poziomie NUTS 2: Groningen w Holandii, Wyspy Alandzkie w Finlandii, Hamburg w Niemczech, włoska prowincja Bolzano, Kraj Basków – wspólnota autonomiczna na północy Hiszpanii oraz Notio Aigaio w Grecji. W 2008 roku Polska była trzecim z najuboższych krajów Wspólnoty, z parytetem na poziomie 56,0% średniej unijnej. Słabsze od Polski pozycje zajęły jedynie 2 państwa (Bułgaria i Rumunia), które zostały włączone do Wspólnoty w 2007 roku.

Tabela 2. PKB na mieszkańca w regionach na poziomie NUTS 2 w 2008 roku (według parytetu siły nabywczej, jako procent średniej unijnej, UE-27=100)

Państwo	Średnia krajowa w 2008 r.	Wartość wskaźnika w stolicy państwa	Region z maksymalną wartością wskaźnika		Region z minimalną wartością wskaźnika	
Luksemburg	279,5	279,5		279,5		279,5
Holandia	134,0	152,0	Groningen	198,1	Flevoland	102,2
Irlandia	133,0	147,6	Southern and Eastern	147,6	Border, Midland and Western	92,8
Austria	124,0	163,2	Wien	163,2	Burgenland (A)	80,6
Dania	123,0	151,8	Hovedstaden	151,8	Sjælland	92,4
Szwecja	122,0	167,2	Stockholm	167,2	Östra Mellansverige	104,7
Finlandia	118,0	134,0	Åland	145,0	Itä-Suomi	88,9
Niemcy	116,0	99,0	Hamburg	188,2	Brandenburg-Nordost	75,0
Wielka Brytania	115,0	342,5	Inner London	342,5	West Wales and The Valleys	71,3
Belgia	115,0	216,1	Région de Bruxelles-Capitale / Brussels Hoofdstedelijk Gewest	216,1	Prov. Hainaut	76,1
Francja	107,0	167,7	Île de France	167,7	Guyane	49,5
Włochy	104,0	123,0	Provincia Autonoma Bolzano / Bozen	136,8	Calabria	65,5
Hiszpania	103,0	134,0	Pais Vasco	137,6	Extremadura	72,8
Cypr	97,2	97,2		97,2		97,2
Grecja	94,0	113,0	Notio Aigaiο	113,1	Anatoliki Makedonia, Thraki	66,3
Słowenia	88,6	108,9	Zahodna Slovenija	108,9	Vzhodna Slovenija	75,5
Czechy	80,0	172,4	Praha	172,4	Severozápad	62,2
Portugalia	78,0	108,5	Lisboa	108,5	Norte	62,1
Malta	77,8	77,8		77,8		77,8
Słowacja	72,0	166,8	Bratislavský kraj	166,8	Východné Slovensko	50,8
Estonia	67,9	67,9		67,9		67,9
Węgry	64,0	107,0	Közép-Magyarország	107,0	Észak-Alföld	39,7
Litwa	61,0	61,0		61,0		61,0
Łotwa	56,4	56,4		56,4		56,4
Polska	56,0	88,7	Mazowieckie	88,7	Podkarpackie	38,8
Rumunia	47,0	113,1	București-Ilfov	113,1	Nord-Est	28,8
Bułgaria	44,0	72,6	Yugozapaden	72,6	Severozapaden	28,2

Źródło: opracowanie na podstawie danych Eurostatu, „Eurostat regional yearbook 2011”: Gross domestic product (tables and graphs) Figure 7.1 [data dostępu: 9.03.2012]; http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/publication/s/regional_yearbook [data dostępu: 9.03.2012].

Najszybciej rozwijającymi się regionami Wspólnoty są regiony metropolitalne. Centrami wzrostu gospodarczego są przede wszystkim największe europejskie metropolie. W terminologii unijnej za „regiony metropolitalne” uznaje się regiony na poziomie NUTS 3 lub grupy takich regionów, które stanowią wszystkie aglomeracje UE o liczbie mieszkańców przekraczającej 250 000. W 2007 roku takie regiony wypracowały łącznie aż 68% unijnego Produktu Krajowego Brutto⁴. W 2008 roku wśród 20 najszybciej rozwijających się regionów było aż 8 stolic europejskich (wszystkie znalazły się w pierwszej dziesiątce). Można zatem wnioskować, że do umocnienia pozycji danego kraju na arenie międzynarodowej przyczynia się w dużej mierze szybki wzrost gospodarczy regionów stołecznych oraz innych dużych miast. Najbogatsze regiony Unii (centralny Londyn, Luksemburg i Bruksela) osiągnęły PKB nawet ponaddziesięciokrotnie wyższy od najbiedniejszych regionów Wspólnoty, co dowodzi bardzo wysokich dysproporcji międzyregionalnych w ramach UE-27.

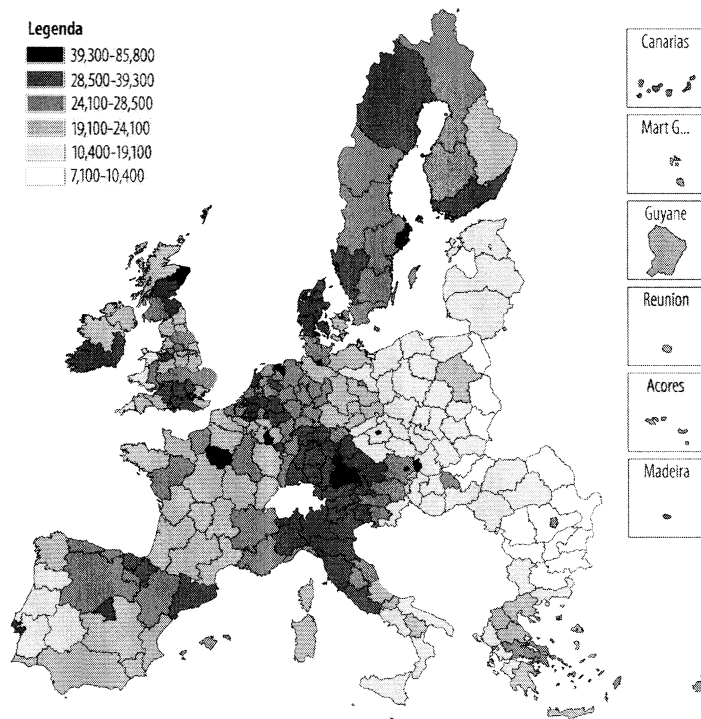
W 2008 roku najsłabiej rozwiniętym regionem w UE był Severozapaden w Bułgarii, w którym PKB *per capita* zanotowano na poziomie 28% średniej unijnej (tabela 2). Porównując wartość tego wskaźnika z poziomem PKB na mieszkańca zanotowanym w najwyżej rozwiniętym regionie Wspólnoty (środkowy London w Wielkiej Brytanii – 343% średniej dla UE-27) otrzymujemy relację na poziomie 1:12. Wśród 20 najsłabiej rozwiniętych regionów Wspólnoty jest 5 regionów bułgarskich, 6 regionów rumuńskich, 4 regiony węgierskie i 5 regionów polskich (następujących województw: podkarpackie, lubelskie, podlaskie, warmińsko-mazurskie i świętokrzyskie). Warto wspomnieć, że w latach 2007–2013 wymienione województwa zostały objęte Programem Operacyjnym Rozwój Polski Wschodniej, którego intencją jest zahamowanie tendencji stagnacyjnych, decydujących o marginalizacji i peryferyjności województw Polski Wschodniej oraz pobudzenie wzrostu gospodarczego w tych województwach⁵.

⁴ *Inwestowanie w przyszłość Europy. Piąty Raport Komisji na temat spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej*, Wyd. Komisji Europejskiej, Luksemburg 2010, s. 14.

⁵ *Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007–2013*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 2 października 2007, s. 7-8, 22.

Pomiar nierówności regionalnych w ujęciu przestrzennym przedstawiono za pomocą wskaźnika poziomu PKB na 1 mieszkańca w cenach bieżących według PPS na mapie 1.

Mapa 1. PKB w cenach bieżących mierzony parytetem siły nabywczej na 1 mieszkańca w 2008 roku

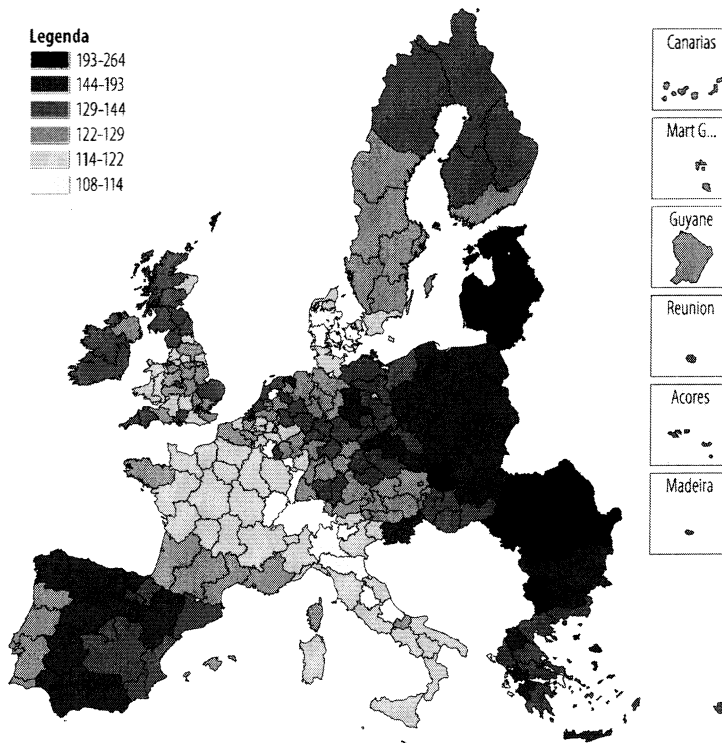
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Otrzymane wyniki wskazują na bardzo wyraźne nierówności w europejskiej przestrzeni regionalnej. Bezkonkurencyjnie najbogatszymi regionami wybranymi na podstawie tej zmiennej diagnostycznej są Inner Region w Wielkiej Brytanii oraz Luksemburg, w których analizowany indeks zarejestrowano w 2008 roku odpowiednio na poziomie 85800 i 70000 euro. Dla porównania, najniższą wartość zanotowano w bułgarskim regionie Severozapaden, w którym analizowana zmienna diagnostyczna osiągnęła poziom 7100 euro. Uwagę zwracają skupiska obszarów, w których ten indeks osiągnął najniższą w skali europejskiej wartość. Wśród tych regionów znalazły się między innymi regiony polskie, rumuńskie, bułgarskie, włoskie i portugalskie, a także Litwa, Łotwa i Estonia.

Średnia wartość tej zmiennej wynosi 24 480,9, a wartość środkowa (mediana) to 24100. Współczynnik zmienności jest równy 37,6%. Rozkład PKB ma asymetrię bardzo silną prawostronną. Oznacza to, że zdecydowana większość regionów charakteryzuje się poziomem PKB w cenach bieżących mniejszym od poziomu średniego.

Analiza zróżnicowania terytorialnego pod względem dynamiki zmian PKB *per capita* liczonej według PPS również ujawnia wyraźne dysproporcje pomiędzy regionami UE (mapa 2).

Mapa 2. Dynamika zmian PKB w cenach bieżących mierzona parytetem siły nabywczej na 1 mieszkańca w latach 2000–2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

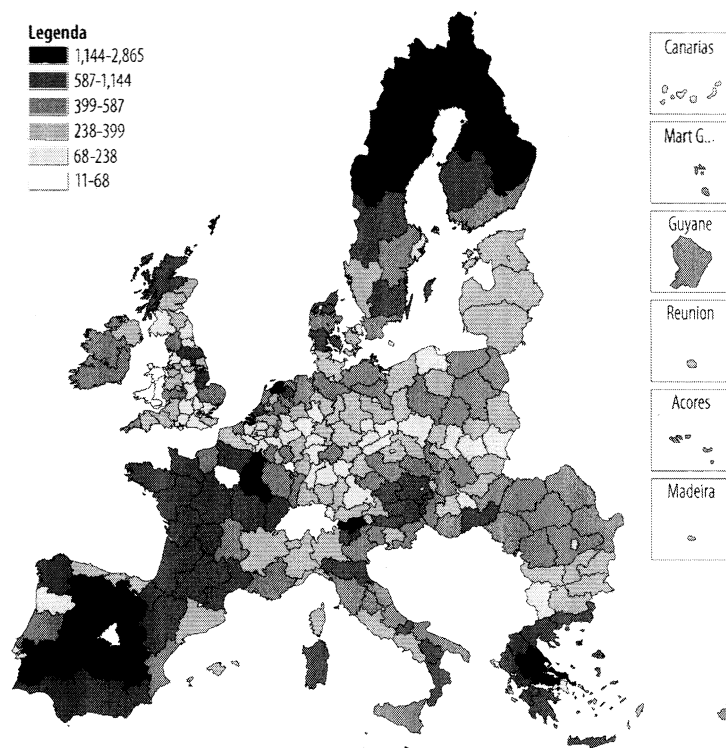
Najwyższą dynamiką wzrostu PKB na osobę charakteryzują się te regiony państw, które przystąpiły do UE w 2007 i w 2004 roku. W grupie regionów, w których zaobserwowano najwyższą dynamikę wzrostu analizowanej zmiennej (na poziomie przekraczającym 193%) znalazły się wszystkie regiony Rumunii, region Południowo-Zachodniej Bułgaria, Litwa, Łotwa, Estonia oraz region Západné Slovensko na Słowacji.

Poziom, zróżnicowanie i dynamika wartości dodanej brutto regionów Unii Europejskiej

Przestrzenny rozkład wskaźnika wartości dodanej brutto regionów europejskich jest silnie skorelowany z przestrzennym ujęciem wartości PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca, dlatego też pominięto charakterystykę i przedstawienie na mapach tego elementu w ujęciu ogólnym. Zaprezentowano natomiast podejście sektorowe.

W ujęciu pierwszego z analizowanych sektorów (rolnictwa i rybołówstwa – mapa 3) można zauważyć bardzo duże dysproporcje regionalne (od kilkunastu do ponad 2 000 euro na mieszkańca). Liderem w tej dziedzinie okazał się francuski region Szampania – Ardeny położony w północnej części kraju, w którym analizowana relacja ukształtowała się na najwyższym w skali europejskiej poziomie 2 865,46 euro *per capita*.

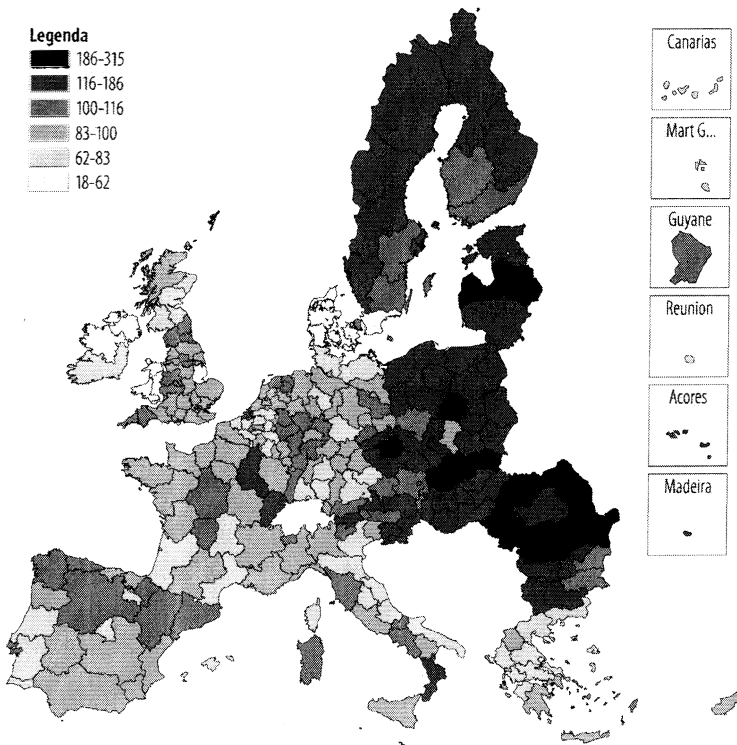
Mapa 3. Wartość dodana brutto w cenach bieżących w rolnictwie i rybołówstwie w 2008 roku (euro na mieszkańca)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Przestrzenne rozmieszczenie dynamiki zmian wartości dodanej brutto na mieszkańca pod względem sektora gospodarki rolnictwa i rybołówstwa (mapa 4) wykazuje, że najwyższą dynamiką zmian charakteryzowały się regiony rumuńskie, czeskie, słowackie i łotewskie. W tych regionach dominuje rolnictwo i to one będą musiały sprostać najpoważniejszym wyzwaniom związanym z restrukturyzacją tego sektora. W odniesieniu do polskich regionów należy zauważyć, iż sektor rolnictwa i rybołówstwa wykazywał najniższe wartości w tej strukturze branżowej wartości dodanej brutto. Jednocześnie warto podkreślić dwa skrajne przypadki polskich województw – województwa łódzkiego o najwyższej dynamice wzrostu analizowanej zmiennej (powyżej 186%) oraz województwa śląskiego, w którym zarejestrowano najniższą dynamikę zmian na poziomie 98%.

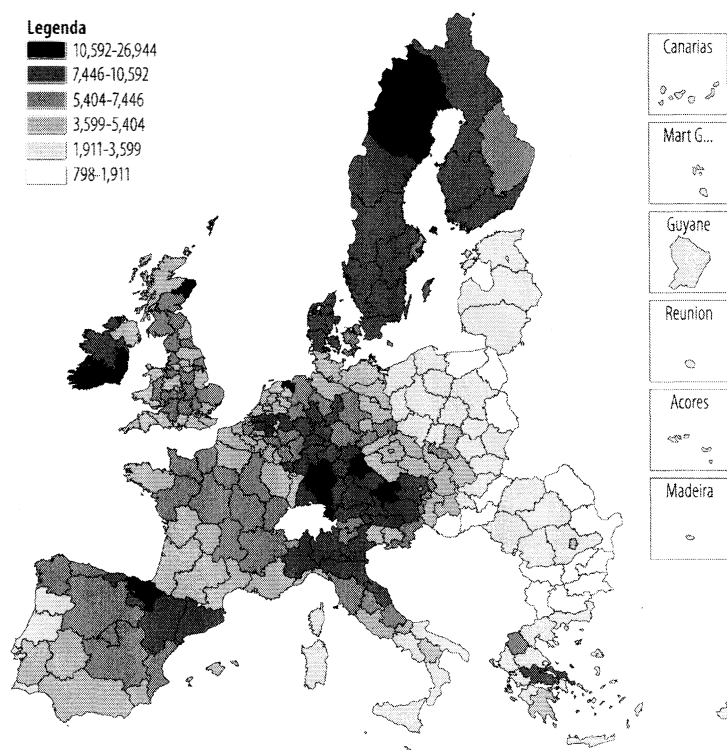
Mapa 4. Dynamika zmian wartości dodanej brutto w cenach bieżących w rolnictwie i rybołówstwie w latach 2000–2008 (euro na mieszkańca)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu

Główne skupiska regionów charakteryzujące się najniższą wartością dodaną brutto w cenach bieżących w drugim sektorze gospodarki (przemśle) występują w polskich, włoskich, portugalskich, rumuńskich i węgierskich regionach (mapa 5). Z kolei najwyższe w skali UE wartości tego wskaźnika wystąpiły w dwóch regionach środkowej Hiszpanii (Pais Vasco i Comunidad Foral de Navarra), regionie północno-wschodniej Szkocji i kilku innych. Najwyższą wartość analizowanej zmiennej na poziomie blisko 27 000 euro na mieszkańca w 2008 roku zanotowano w holenderskim regionie Groningen.

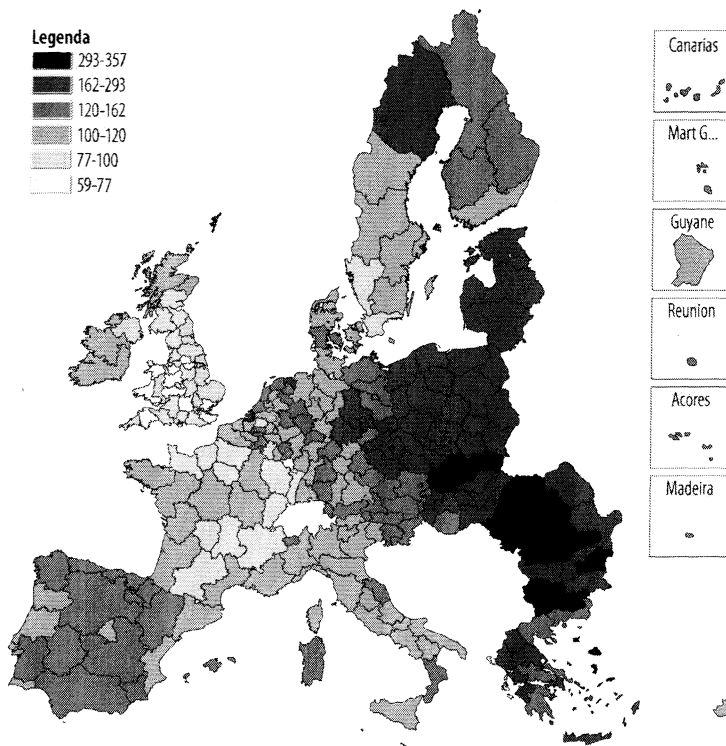
Mapa 5. Wartość dodana brutto w cenach bieżących w przemyśle (bez budownictwa) w 2008 roku (euro na mieszkańca)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Szczególną uwagę zwraca bardzo wysoka dynamika wzrostu wartości dodanej brutto (293% i więcej) w sektorze przemysłu na Słowacji (w regionach Západné Slovensko, Východné Slovensko i Stredné Slovensko), w Rumunii (we wszystkich regionach z wyjątkiem dwóch położonych na wschodzie kraju) oraz w regionach południowo-zachodniej, południowo-środkowej i północno-wschodniej Bułgarii (mapa 6). Odmianą, spadkową tendencję zmian analizowanej zmiennej diagnostycznej w sektorze przemysłu zanotowano w wielu regionach administracyjnych Francji i Wielkiej Brytanii oraz dwóch regionach belgijskich i dwóch szwedzkich. We wszystkich wymienionych regionach indeks dynamiki wskazywał poziom poniżej 100%.

Mapa 6. Dynamika zmian wartości dodanej brutto w cenach bieżących w przemyśle w latach 2000–2008 (euro na mieszkańca)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

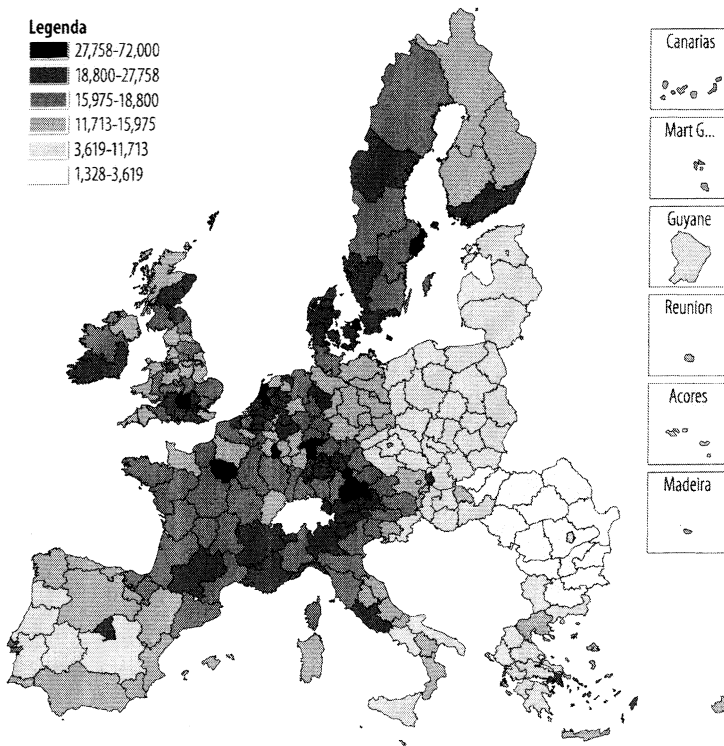
Nierówności regionalne we współczesnej przestrzeni europejskiej są również widoczne pod kątem wartości dodanej brutto w sektorze budownictwa. W 2008 roku wartość tej zmiennej diagnostycznej wahała się w przedziale od 114 do niemal 4000 euro na mieszkańca, przy czym można zauważyć swoisty podział na wschód Europy, w której są osiąganе najniższe wartości badanego wskaźnika oraz kraje Europy Północnej i Zachodniej, w których ta relacja kształtuje się na dużo wyższym poziomie. Liderem w przedmiotowej klasyfikacji, ze wskaźnikiem na najwyższym w skali europejskiej poziomie 3939 euro, jest Luksemburg. Natomiast najniższy poziom badanej zmiennej zanotowano w bułgarskim regionie Severozapaden (114,42 euro). W sektorze budownictwa zauważono tendencję wyraźnej dynamiki wzrostu wartości dodanej brutto. Przyczyn takiego zjawiska można upatrywać w realizacji wielu projektów infrastrukturalnych współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej. Warto zwrócić uwagę, iż jedynie w niektórych regionach niemieckich i greckich indeks dynamiki zanotowano na poziomie poniżej 100%, co oznacza tendencję spadkową wartości dodanej brutto w porównaniu do roku bazowego. W pozostałych regionach UE nastąpił wzrost wartości dodanej brutto. Podobnie jak w przypadku pozostałych sektorów gospodarki, również w dziedzinie budownictwa najsilniejsza koncentracja intensywnej dynamiki wzrostu wartości dodanej brutto wystąpiła głównie w państwach włączonych w struktury unijne w 2007 roku. Poza regionami rumuńskimi i bułgarskimi, bardzo wysokie wskaźniki charakteryzowały również regiony słowackie i prowincje litewskie. Niekwestionowanym liderem w przedmiotowej klasyfikacji jest rumuński region Bucuresti-Ilfov, w którym dynamika wzrostu w 2008 roku względem roku bazowego wyniosła 1100%.

Analizując zróżnicowanie regionalne wartości dodanej brutto w zakresie usług, podobnie jak w przypadku budownictwa, można zauważyć koncentrację regionów z najniższą wartością badanej zmiennej diagnostycznej w państwach Europy Środkowo-Wschodniej. Wśród tych obszarów należy wymienić między innymi całe terytorium Polski oraz regiony krajów, które najpóźniej przystąpiły do UE – Bułgarii i Rumunii (mapa 7).

W odniesieniu do kolejnego sektora gospodarki – usług – również wystąpiły wyraźne dysproporcje przestrzenne w dynamice zmian wartości dodanej brutto. Wszystkie regiony UE charakteryzowała tendencja wzrostowa, przy czym najmniejszy wzrost wartości dodanej brutto

w 2008 roku w stosunku do roku bazowego (2000 rok) na poziomie nie przekraczającym 125% zanotowano w regionach zachodnich Niemiec, Wielkiej Brytanii, Włoch i Szwecji. Analogicznie jak w przypadku pozostałych sektorów gospodarki, najwyższe wartości badanej relacji zanotowano w Rumunii, w południowo-zachodniej Bułgarii, na Litwie, Łotwie oraz regionach słowackich (mapa 8).

Mapa 7. Wartość dodana brutto w cenach bieżących w usługach w 2008 roku (euro na mieszkańca)

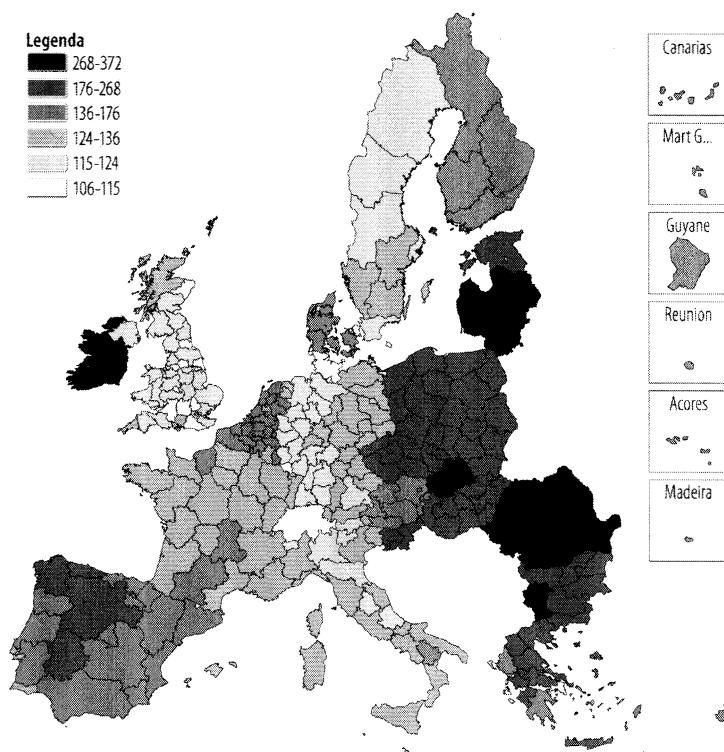

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Obraz europejskich różnicowań terytorialnych w zakresie wydajności pracy w przemyśle i usługach wskazuje na koncentrację regionów charakteryzujących się najniższą wartością tej zmiennej na obszarach Europy Środkowo-Wschodniej. Wszystkie polskie województwa rejestrują ten wskaźnik na poziomie niższym od średniej unijnej. Najlepsze wyniki w tym zakresie osiąga województwo mazowieckie, w którym

wydajność pracy w analizowanych sektorach gospodarki została odnotowana w 2007 roku na poziomie 90,7% średniego poziomu europejskiego. Dla porównania, europejskim liderem w tej dziedzinie okazał się ponownie region Inner London w Wielkiej Brytanii, w którym indeks przekroczył niemal 3-krotnie średnią unijną.

Mapa 8. Dynamika zmian wartości dodanej brutto w cenach bieżących w usługach w latach 2000–2008 (euro na mieszkańca)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Średnie poziomy zmiennych diagnostycznych w analizowanych okresach, z wyróżnieniem regionów peryferyjnych w obszarze gospodarka, zaprezentowano w tabeli 3.

Tabela 3. Dynamika średnich poziomów wybranych zmiennych diagnostycznych obszaru gospodarka

Zmienna	Wszystkie badane regiony			Regiony peryferyjne ze względu na poziom rozwoju gospodarczego		
	Średnia (okres wcześniejszy)	Średnia (okres późniejszy)	Indeks	Średnia (okres wcześniejszy)	Średnia (okres późniejszy)	Indeks
PKB w cenach bieżących mierzony parytetem siły nabywczej na jednego mieszkańca	18662,17	24480,90	131,18	8377,36	13245,28	158,11
Wartość dodana brutto w cenach bieżących [euro na mieszkańca]	16518,48	21797,04	131,96	3880,77	7765,974	200,11
Wartość dodana brutto w cenach bieżących w rolnictwie i rybołówstwie [euro na mieszkańca]	484,91	473,49	97,64	290,80	407,2231	140,03
Wartość dodana brutto w cenach bieżących w przemyśle – wyłączając budownictwo [euro na mieszkańca]	4647,99	5825,63	125,34	1284,91	2693,589	209,63
Wartość dodana brutto w cenach bieżących w budownictwie [euro na mieszkańca]	3656,27	1453,27	39,75	1026,54	1139,925	111,05
Wartość dodana brutto w cenach bieżących w usługach [euro na mieszkańca]	991,71	1455,81	146,80	258,38	588,7619	227,87

Źródło: opracowanie własne.

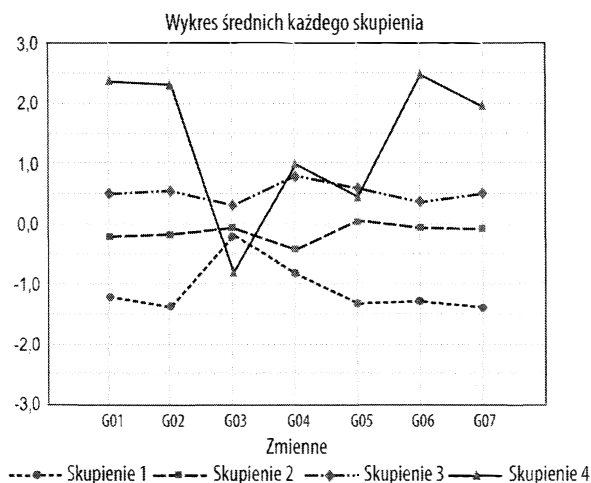
Średnie poziomy zmiennych opisujących obszar gospodarki w większości rosły w roku badanym (2008) w porównaniu do roku podstawowego (2000). Największy wzrost (o 46,80%) odnotowano dla zmiennej dotyczący wartości dodanej brutto w cenach bieżących w usługach. Warto jednak zauważyć, że w przypadku wartości dodanej brutto w budownictwie nastąpił spadek o 60,25%.

W przypadku regionów peryferyjnych wszystkie średnie poziomy zmiennych wzrosły, a w niektórych przypadkach wzrost ten był wyższy niż 100%. Taka sytuacja wystąpiła w przypadku wartości dodanej brutto w usługach (wzrost o 127,87%), wartości dodanej brutto w przemyśle (wzrost o 109,63%).

Skupienia regionów ze względu na poziom rozwoju gospodarczego Unii Europejskiej – ujęcie syntetyzujące

Metoda k-średnich umożliwiła pogrupowanie regionów ze względu na wartości analizowanych zmiennych do czterech klas (skupień). Średnie poziomy poszczególnych zmiennych tworzących obszar gospodarki w poszczególnych skupieniach przedstawiono na wykresie 1.

Wykres 1. Średnie wartości zmiennych opisujących obszar gospodarka w poszczególnych skupieniach (zmiennie standaryzowane)

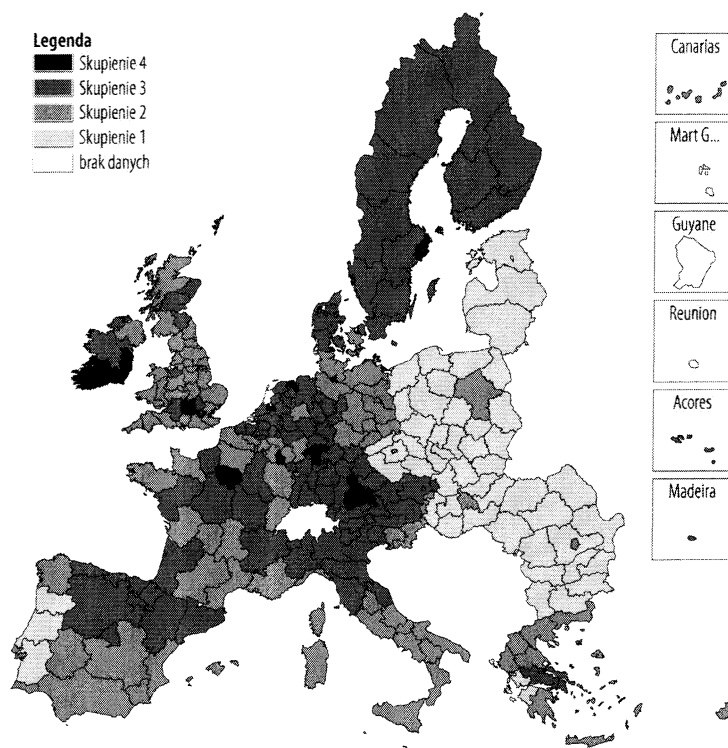

Źródło: opracowanie własne.

Większość regionów skupienia 1 stanowią regiony o nietypowo niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego (mapa 9). Regiony tworzące skupienie 1 charakteryzują się najniższymi poziomami PKB w cenach bieżących mierzonych parytetem siły nabywczej na jednego mieszkańca, wartością dodaną brutto w cenach bieżących, wartością dodaną brutto w cenach bieżących w przemyśle (wyłączając budownictwo), wartością dodaną brutto w cenach bieżących w budownictwie, wartością dodaną brutto w cenach bieżących w usługach oraz wydajnością pracy w przemyśle i usługach.

Skupienie 1 tworzą regiony najmniej rozwinięte gospodarczo, czyli wszystkie regiony bułgarskie, Estonia, Łotwa, Litwa i Malta oraz większość regionów Czech (88%), Węgier (86%), Polski (94%), Rumunii (88), Słowacji (75%) i Portugalii (55%), a także jeden region Grecji.

Mapa 9. Skupienia regionów podobne pod względem poziomu rozwoju gospodarczego

Źródło: opracowanie własne.

Wartości zmiennych diagnozujących obszary gospodarki wyliczone dla regionów skupienia 2, są zbliżone do średniego poziomu wszystkich regionów (wykres 1). Można zatem uznać, że charakteryzują się przeciętną sytuacją gospodarczą. Jest to najliczniejsza grupa regionów i składa się ze 104 jednostek terytorialnych zlokalizowanych w różnych krajach europejskich. W skupieniu 2 znajdują się dwa regiony Słowenii oraz Cypr, większość regionów z Grecji (85%), Wielkiej Brytanii (78%), Francji (59%), Hiszpanii (53%) oraz połowa regionów z Włoch, 43% regionów z Portugalii, a także po 36% regionów z Belgii i Niemiec. W skupieniu regionów o średniej sytuacji gospodarczej jest zlokalizowanych po jednym regionie z Austrii, Danii, Węgier, Polski oraz Rumunii (mapa 9).

Skupienie 3 tworzą 4 regiony, które charakteryzują się wyższymi od średnich poziomami zmiennych opisujących obszar gospodarki. W szczególności regiony ze skupienia 3 osiągają najwyższy poziom wartości dodanej w rolnictwie i rybołówstwie oraz budownictwie, a także dość wysoki poziom wartości dodanej w przemyśle (wykres 1). Liczebność skupienia trzeciego to 94 regiony.

3 wszystkie regiony z Finlandii, a także większość regionów ze Szwecji (88%), z Austrii (78%), Holandii (69%), Danii (60%), Belgii (55%) oraz Niemiec (54%). Do grupy tej trafiła również połowa regionów z Włoch i Islandii oraz 47% regionów z Hiszpanii, 36% regionów z Francji oraz 14% regionów z Wielkiej Brytanii. W skład skupienia 3 weszło po jednym regionie z Czech, Grecji oraz Słowacji (mapa 9).

Najmniej liczne skupienie 4 (N=16) charakteryzuje się wyraźnie najwyższymi poziomami wszystkich zmiennych gospodarczych, oprócz wartości dodanej w rolnictwie (por. wykres 1). Można zatem uznać, że regiony ze skupienia 4 są najbardziej rozwinięte gospodarczo spośród wszystkich regionów UE (mapa 9). Wśród nich znalazły się nieliczne regiony z Wielkiej Brytanii (5%), Niemiec (10%) oraz Holandii (23%). Ponadto do grupy tej został zakwalifikowany Luksemburg, a także po jednym regionie z Austrii, Belgii, Danii, Francji, Islandii i Szwecji.

Zakończenie

Otrzymane wyniki potwierdzają bardzo wyraźne nierówności poziomu rozwoju gospodarczego w europejskiej przestrzeni regionalnej między NUTS 2 Europy Środkowo-Wschodniej a Europy Północnej i Zachodniej. Najwyższą dynamikę wzrostu ze względu na zmienne charakteryzujące różne elementy rozwoju gospodarczego wykazują z reguły regiony krajów, które przystąpiły do UE w 2007 i 2004 roku. Uwzględniając zróżnicowania regionalne w Unii Europejskiej w kontekście globalnego kryzysu finansowego, problemem otwartym jest kształt przyszłej polityki regionalnej Unii Europejskiej, która pozwalałaby na elastyczne dostosowanie się do nowych zmian i wyzwań rozwojowych⁶.

⁶ Szeroko zakrojona dyskusja w tym zakresie jest prowadzona zarówno na poziomie Unii Europejskiej, jak i w ramach państw należących do OECD. Por. m.in.: Zielona księga w sprawie spójności terytorialnej. *Przekształcenie różnorodności terytorialnej*

Słowa kluczowe: rozwój regionów UE, zróżnicowania NUTS 2, PKB, wartość dodana brutto, dynamika zmian, skupienia regionów

Streszczenie

Problematyka poziomu, dynamiki i zróżnicowań rozwoju regionów Unii Europejskiej, ich konkurencyjność i innowacyjność w aspekcie kreowania Strategii Europa 2020 i okresu programowania 2014–2020, nabierają nowego znaczenia. Polityka rozwoju regionalnego Unii Europejskiej obecnie w większym stopniu kreuje inwestycje pro wzrostowe i proinnowacyjne. Jako cele opracowania przyjęto analizę i ocenę zróżnicowań i dynamiki rozwoju gospodarczego 271 regionów UE na poziomie NUTS 2, stopnia opisanego za pomocą siedmiu zmiennych w przeliczeniu na jednego mieszkańca (zatrudnionego), czyli PKB, wartości dodanej brutto, wartości dodanej brutto w rolnictwie i rybołówstwie, przemyśle, budownictwie, usługach oraz wydajności pracy. Za pomocą metody k-średnich wyznaczono skupienia regionów europejskich w zakresie stopnia poziomu rozwoju gospodarczego. Dla poszczególnych wskaźników zilustrowano w formie mapek ich zróżnicowanie przestrzenne i dynamikę, charakteryzujące wybrane elementy gospodarki europejskiej przestrzeni regionalnej. W pracy wykorzystano własne wyniki obliczeń dokonane na podstawie danych statystycznych pochodzących z bazy Eurostatu. Otrzymane wyniki potwierdzają bardzo wyraźne nierówności poziomu rozwoju gospodarczego w europejskiej przestrzeni regionalnej między NUTS Europy Środkowo-Wschodniej a Europy Północnej i Zachodniej, natomiast wysoką (bądź najwyższą) dynamikę wzrostu wskazują w regionach krajów, które przystąpiły do UE w 2007 i 2004 roku.

LEVEL, DYNAMICS AND DISPARITIES OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF EU REGIONS

Summary

The issues of level, dynamics and disparities of the development of EU regions, their competitiveness and innovativeness in the context of the creation of

w siłę (Green Paper on Territorial Cohesion. Turning territorial diversity into strength), Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Komitetu Regionów i Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, COM(2008) 616, Komisja Europejska, Bruksela, październik 2008; Sprawozdanie Regiony 2020. Ocena przyszłych wyzwań regionów UE (Regions 2020. An Assessment of Future Challenges for EU Regions), Dyrekcja Generalna do spraw Polityki Regionalnej, Komisja Europejska, listopad 2008 r.; Raport Fabrizio Barca, Program na rzecz zreformowanej polityki spójności (An Agenda for a Reformed Cohesion Policy), kwiecień 2009.

the Europe 2020 Strategy, and the 2014–2020 programming period, are gaining a new meaning. At present, the EU's regional development policy proposes more pro-growth and pro-innovation investments. The objectives of the paper include an analysis and evaluation of the disparities and dynamics of the economic development of the EU's 271 regions at the NUTS-2 level. Seven variables per capita (employee) were used to define the economic development in the paper: GDP, GVA, GVA in agriculture and fishery, industry, building industry, services, and labour productivity. Using the k-means method, several classes of European regions were established with regard to the degree of their economic development. For each indicator, the spatial dispersion and dynamics were illustrated in the form of maps depicting certain elements of the economy of the European regional space. The paper includes the results of the author's own calculations based on data from the Eurostat databases. The results confirm a very clear inequality of economic development in the European regional space between the regions of Central and Eastern Europe and those of Northern and Western Europe. The highest growth dynamics is observed in the regions of the countries that joined the EU in 2007 and 2004.